

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

*БЕЛОУСОВА О.С., К.Н.ДЕРЖ. УПР., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Протягом останніх років в Україні триває масштабний процес реформування в усіх суспільних сферах, при цьому аграрний сектор не є виключенням. Шляхами підвищення ефективності державної бюджетної підтримки сільського господарства є визначення стратегічних цілей та індикаторів розвитку, для того, щоб державна підтримка надавалась з найбільшою віддачею та ефективністю, сприяла розвитку виробництва, окремих форм господарювання і сільських територій. Для цього необхідна розробка методики визначення ефективності бюджетних програм, яка б включала кращі вітчизняні та міжнародні оцінки порівняння і слугувала базою, як для розробки державних програм, так і управління галуззю в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність наукових досліджень щодо процесів реформування та розробки стратегії реформування аграрного сектору є безумовною, у зв'язку із значною кількістю проблем та неефективних заходів в сфері державного регулювання аграрного сектору. Багато наукових досліджень, а саме дослідження таких науковців, як: П.Т. Саблук [10], П.І. Гайдучький [1], Ю.О. Лупенко [2], Л.А. Тулуш [11], М.М. Федоров, В.Я. Месель-Веселяк, О.Г. Шпикуляк [8] та інших, присвячено вирішенню економічних проблем в агросекторі, формуванню стратегічних напрямів державного регулювання та реформування агропромислового сектора економіки України, аналізу стану і напрямів розвитку аграрної реформи. На наш погляд, подальшої розробки перш за все, потребує оцінка результатів та методика визначення ефективності, результативності, а головне – доцільності тих, чи інших заходів реформування.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз актуальних проблем, пов'язаних із проведенням реформ в агропромисловому секторі економіки, з урахуванням вимог до їх ефективності та результативності, що передбачає обґрунтування

необхідності впровадження методик оцінки ефективності реформування та визначення їх ключових факторів та індикаторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішний розвиток українського агросектору в довгостроковій перспективі – під питанням, адже за останні 25 років у вітчизняному сільському господарстві так і не було проведено, а місцями не завершено базові системні реформи. Аналіз чинних бюджетних програм свідчить, що більшість з них не отримують належного фінансування та не досягаються за показниками ефективності, а за деякими програмами такі показники не плануються взагалі [2]. Існує чимала кількість напрацьованих як з боку уряду, так і з боку експертного середовища, які стосуються розробки стратегії реформ. Проте далеко не всі ініціативи є ефективними, тому постає питання про оцінку результативності оголошених ініціатив на предмет забезпечення загальносуспільних інтересів. Позитивний досвід багатьох країн Центральної і Східної Європи показує, що успішне і комплексне реформування сільськогосподарського виробництва є обов'язковою умовою трансформації постсоціалістичних економік на ринкові принципи функціонування.

Виходячи із ситуації, яка зараз виникла в АПК України, ключові цілі реформування, якщо не брати до уваги необґрунтовані політичні амбіції, повинні охоплювати наступні пріоритети: забезпечення гарантій безпечного доступного і повноцінного продовольства для всіх громадян країни (продовольча безпека країни); сприяння раціональному використанню природних ресурсів (збереження та захист земельних ресурсів, екології); розширення економічних і торговельних можливостей для сільгоспвиробників та інших жителів сільських регіонів [4].

Ці цілі можуть бути в значній мірі ототоженні з основними завданнями, при вирішенні яких держава приймає на себе відповідальність в реалізації заходів своєї аграрної політики.

Зараз системні реформи в аграрній сфері України зводяться виключно до зміни пільгових режимів оподаткування. Оскільки ці режими були важливою частиною державної підтримки сільгоспвиробників, очевидно, що система бюджетної підтримки також зазнає значних змін. Узгоджений українським урядом з Міжнародним валютним фондом (МВФ) Меморандум про економічну та фінансову політику передбачає позбавлення агропромислового сектора в Україні пільгового режиму оподаткування податком на додану вартість (ПДВ). Як повідомлялося, коаліційна угода

передбачала збереження податкових пільг для аграріїв до 2018 року. Пільговий режим полягає в можливості сільськогосподарських товаровиробників акумулювати ПДВ для подальшого використання цих коштів з метою розвитку [3]. І це, майже чи не єдиний, на сьогодні, механізм стимулювання аграрних виробників, який можна вважати, хоч і недостатньо ефективним, але працюючим. Пільговий режим оподаткування, є більш адекватним заходом стимулювання, ніж дотації та грошові компенсації, які застосовуються в Україні та мають високий рівень корупційної та бюрократичної складових.

Політика компенсаційних виплат при вирощуванні великої рогатої худоби і зерна, продовжує генерувати спотворення в системі виробничих стимулів. Високий рівень компенсації робить надзвичайно складним та немотивованим процес впровадження фермерами ефективних методів управління і виробництва. Найоптимальнішим в цій ситуації є використання підходу «перший – кращий»: почати з чистого аркуша – жодного протекціонізму і субсидій і чітко визначення заходів, необхідних для досягнення екологічних та соціальних цілей [6].

А що стосується самої реформи, то зараз в Україні склалася культура сільського господарства на основі здачі в оренду індивідуальних земельних паїв. Ефективне фермерство в Україні не прижилося тому, що немає нормальних умов і немає культури приватного фермерства. У сільських жителів елементарно немає грошей для того, щоб купити необхідну техніку і сім'єю обробляти свої поля, не говорячи вже про застосування сучасних та доступних технологій в аграрній сфері, які вже багато десятиріч застосовуються в інших країнах [1].

Особливе занепокоєння викликає поступова декапіталізація сільського господарства. Ця галузь економіки завжди вважалася не найбільш інвестиційно привабливою для вкладення капіталів, а в ситуації, що склалася, практично спостерігається масовий відтік ресурсів, в першу чергу – капіталу, з аграрної сфери. виправити цю ситуацію адміністративними засобами без зміни економічної привабливості аграрного бізнесу, неможливо. Тому, пріоритетним напрямом, при реформуванні АПК – повинно стати створення сприятливого економічного середовища [7].

При цьому вважаємо, що визначати для України у якості ключової мети реформування АПК – «стати аграрною державою», – це утопія, світ не знає жодної держави, яка б перетворилася на процвітаючу супердержаву виключно за рахунок аграрного сектора.

Країни, що спеціалізуються на аграрному виробництві, не стають багатими, оскільки добробут країни, як правило, забезпечує інтенсивний розвиток промисловості, особливо високотехнологічних і інноваційних виробництв. Для цього потрібні також високорозвинена наука і високий рівень освіти. А потім вже йде розвиток сфери послуг і сільського господарства [4].

В ЄС, наприклад, значна частина коштів допомоги передається на «зелені» ініціативи, тобто забезпечення черговості сівби різних культур і витримування землі під паром для збереження родючості ґрунтів. Другий пріоритет в ЄС - збереження числа фермерів, перешкоджання зростання безробіття, збереження цін на продукти і забезпечення аграріям рівня доходів, порівняного з іншими галузями економіки. В Україні ж ситуація прямо протилежна. Дрібні фермери зникають під тиском великих агрохолдингів. Так, в ЄС 68,7 % сільгоспідприємств обробляють ділянки від 0 до 5 га. На Україні їх кількість становить 10,8 %. І навпаки, в Європі число великих фірм, у володінні яких знаходиться вище 100 га, становить 2,7 %, а на Україні 5,5 %. Невеликі господарства буквально видавлюють з сільськогосподарського ринку України при тому, що великі агрофірми не здатні створити таку кількість робочих місць. Ситуація в селі ускладнюється ще й скороченням соціальної інфраструктури, закриттям шкіл і лікарень, транспортними проблемами [5].

В цілому слід констатувати, що безсистемне впровадження в процесі аграрної реформи не узгоджених між собою заходів на одному напрямку, нерідко «нейтралізує» позитивні досягнення на іншому. В результаті темпи реформування уповільнюються, результативність реформи знижується. Виходячи з цього, аграрній реформі необхідно надати комплексний характер, забезпечивши пріоритети соціалізації та екологізації [11].

Проте, якщо існуючі тенденції розвитку аграрного сектора України збережуться, спрогнозувати його найближче майбутнє не складе труднощів. Своєрідне «нове огороження», яке відбувається в інтересах великих зарубіжних холдингів, і позбавлення українських аграріїв підтримки знищить і так слабкий фермерський клас [10]. А це означатиме зростання безробіття, поява мільйонів бідних і знедолених колишніх селян на вулицях українських міст, зростання навантаження на державний бюджет. Якщо врахувати, що промисловий сектор знаходиться в ще більш сумному становищі, мізерні соціальні ресурси будуть лише зменшуватися. Доходи ж від сільського господарства отримають лише закордонні великі виробники, які мають всі

можливості для мінімізації оподаткування через належні їм «кишенькові» банки і офшорні фірми. По суті, в Україні складається колоніальна система сільського господарства, коли ресурси країни використовуються для вирощування кількох видів призначених на експорт монокультур. Місцеве ж населення змушене без будь-якої підтримки тулитися на присадибних ділянках або закуповувати продовольство в торгових мережах, частина з яких також належить великим агрофірмам. Про вирощування традиційних культур і продовольчої безпеки мови взагалі не йде. Також, будучи неконкурентоспроможною, Україна підписалася ще й під важко здійсненними в існуючій ситуації вимогами до якості продукції. В результаті, ми мало що можемо сертифікувати в Європі, тому постачаємо туди тільки сировинні продукти, які сертифікації не потребують, що закріплює сировинну спеціалізацію України [9].

На нашу думку, ключовою вимогою до будь – якого реформування та реалізації стратегій у будь – якій сфері, повинні бути доцільність з точки зору співвіднесення ефекту від реформування (реалізації стратегії) та витрат, пов'язаних з цим процесом, тобто досягнення визначеного (та запланованого) показника ефективності. Наприклад, в процесі управління комерційним підприємством, неможливо уявити собі, що власник підприємства захоче повністю реформувати підприємство (змінити організаційну структуру, сферу діяльності та інше), не маючи гарантій отримання ефективності від витрат, пов'язаних з цим процесом. Відповідно вважаємо, що і вимоги до реформування в сфері державного управління, та аграрної політики тощо, повинні базуватися перш за все на вимогах ефективності процесів управління. А для того, щоб визначити ефективність реформування, необхідне адекватне та чітке ціле покладання та формування реальних стратегічних та поточних програм. Це дозволить планувати та оцінювати ефективність в розрізі поточних результатів, проводити моніторинг, який дозволить коригувати процеси у відповідності із вимогами ринку, як зовнішнього, так і внутрішнього, економічної ситуації в країні тощо.

Кінцевим результатом діяльності аграрної сфери повинен бути комплексний показник, до якого повинні входити не тільки кількісні характеристики, а й якісні. Тому при оцінці результативності реформування та діяльності АПК, необхідно враховувати багатофакторне значення аграрного сектора в економіці. Було б некоректно при аналізі ролі сільського господарства в житті регіону, наприклад, обмежитися тільки оцінкою результатів господарсько-

економічної діяльності сільськогосподарських підприємств, не враховуючи при цьому системного соціально-економічного ефекту від галузі в цілому.

Сама методика оцінки ефективності реформування АПК має бути досить багатофакторною та включати як безпосередньо розрахункові показники, так і експертні оцінки, але вважаємо ключовим те, що вона повинна включати фактори та індикатори результативності, які повинні мати планові значення. До факторів ефективності повинні бути включені: економічні, соціальні, екологічні та енергетичні. У відповідності із цими факторами повинні розраховуватись наступні індикатори: зростання показників розвитку аграрної сфери соціальна ефективність сільгоспідприємств, ефективність використання ресурсів (земель) сільськогосподарського призначення, енергозбереження підприємств галузі [8].

Методика комплексної оцінки ефективності сільського господарства, що враховує ступінь диференціації регіонів за рівнем економічного потенціалу аграрної сфери, повинна ґрунтуватися на визначенні ресурсної, біокліматичної і виробничої складових. Ця методика комплексної оцінки потенціалу сільського господарства регіону, на думку автора, є «об'єктивною основою формування політики регіонального субсидування з урахуванням диференціації регіонів за рівнем їх економічного потенціалу.

Також ефективною є модель двукритеріального аналізу агропродовольчого ринку: «продовольча незалежність - конкурентоспроможність», що дозволяє дати інтегральну оцінку ефективності сільського господарства на основі міждержавного порівняльного аналізу. Інтегральна оцінка здійснюється з використання таких критеріїв, як індекс продовольчої незалежності і модифікований індекс Грінвея-Мілнера (індекс виявлених порівняльних переваг, що характеризує конкурентоспроможність продовольчої продукції) [5].

Крім того, впровадження методики оцінки ефективності реалізації програмно-цільового методу управління агропромисловим комплексом через систему індикаторів і показників, дозволить:

- аналізувати фактичні і планові цільові індикатори і показники за підсумками реалізації етапів реформування;
- аналізувати динаміку цільових індикаторів і показників.

Та основна проблема полягає в іншому – приймаючи аграрно-політичні рішення, влада не має повної картини щодо фінансово-економічних показників підприємств різних форм господарювання.

Так, наприклад, керівництво держави не може запропонувати адекватну політику підтримки агросектору замість пільгового оподаткування, від якого вимагає відмовитися МВФ, бо відсутнє розуміння, хто такої підтримки наразі більше потребує: дрібні, середні чи великі виробники, традиційне чи органічне землеробство, птахівники чи молочники тощо.

В Україні система аграрної статистики, залишаючись на рівні радянських часів, концентрується на валових натуральних показниках. Ніхто точно не може сказати, скільки в державі, скажімо, виробляється молока, адже велика частина надходить із приватних домогосподарств, які аграрна статистика враховує лише шляхом екстраполяції. Також ніхто точно не знає, скільки ми вирощуємо, споживаємо та зберігаємо картоплі, причина та ж – 99 % картоплі виробляється у приватних домогосподарствах.

І саме цим Україна дуже відрізняється від країн Європейського союзу, де вже давно існує FADN (The Farm Accountancy Data Network) – система тестових підприємств, на прикладі роботи яких збирається інформація. За участь у цій системі, за надання правдивих даних кожне тестове підприємство отримує гроші. Так формується точна статистична картина галузі. В Україні підприємства теж зобов'язані подавати статистичну звітність органам державної влади, але в більшості випадків така інформація не відповідає дійсності [6].

Тому саме реформа статистики є невід'ємною частиною реформи системи управління АПК.

Висновки. Сільське господарство України має значний експортний потенціал і попит на високотехнологічні засоби виробництва. Але реальне ринкове їх застосування (реалізація) буде можливим тільки за умови успішного проведення аграрної реформи.

Головною проблемою української аграрної реформи є несприятлива загальна економічна ситуація і відсутність сприятливого економічного середовища для підприємницької діяльності. Аграрна реформа, як і економічна реформа в цілому, не мають комплексного і цільового характеру. Їх елементи не прораховані і не забезпечені необхідними ресурсами. На наш погляд, зараз в Україні, триває процес реформування заради процесу, а не результатів. Тому вкрай необхідно перевести процес реформування в сфері АПК, в русло досягнення реальних результатів при дотриманні цільових значень показників ефективності, що дозволить ефективно витратити бюджетні кошти, проводити моніторинг та коригування заходів та процесу реформування агропромислового сектора України.

Література.

1. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Лупенко Ю.О. Результати і проблеми реформування сільського господарства України / Ю.О. Лупенко, П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 26-38.
3. МВФ наполягає на скасуванні податкових пільг для українського АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/ECONOMICS/mvf-napolyagaye-na-skasuvanni-podatkovih-pilg-dlya-ukrayinskogo-apk>
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua> .
5. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iae.org.ua> .
6. План дій: якою має бути аграрна реформа в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrorportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad>.
7. Про хід здійснення реформи в аграрному секторі економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dkzr.gov.ua/terra/control/uk/publish>.
8. Реформування та створення умов для економічного зростання агропромислового комплексу / М.М. Федоров, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк та ін. // Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся та Західного регіону України. – К. : Урожай, 2004. – 560 с. – С. 17-52.
9. Рутницька В. Системні реформи: ілюзія чи реальність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hronika.info/mnjenja/116286-sistemn-reformi-lyuzuja-chi-realnst.html> .
10. Саблук П.Т. Стан і напрями розвитку аграрної реформи / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2015. – № 2. – С. 10-17.
11. Тулуш Л.Д. Стратегічні напрями бюджетного регулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні / Л.Д. Тулуш, О.Д. Радченко // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 81-90.

References.

1. Hajduts'kyj P.I., Sabluk P.T., Lupenko Yu.O. et al. (2005). *Abrarna reforma v Ukraini [Agrarian reform in Ukraine]*. P.I. Hajduts'kyj (Ed.). Kyiv: NNTs IAE, p. 424 [in Ukrainian].
2. Lupenko Yu.O., Sabluk P.T., Mesel'-Veseliak V.Ya., & Fedorov M.M. (2014). Rezultaty i problemy reformuvannia sil'skoho hospodarstva Ukrainy [Results and problems of reforming agriculture in Ukraine]. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*, No 7, pp. 26-38 [in Ukrainian].
3. MVF napolihaie na skasuvanni podatkovykh pil'h dlia ukrains'koho APK [IMF insists on the abolition of tax privileges for Ukrainian agriculture]. (n.d.). *dt.ua*. Retrieved from <http://dt.ua/ECONOMICS/mvf-napolyagaye-na>

skasuvanni-podatkovih-pilg-dlya-ukrayinskogo-apk [in Ukrainian].

4. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovol'stva Ukrainy. [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. *minagro.gov.ua*. Retrieved from <http://minagro.gov.ua>.

5. Natsional'nyj naukovyj tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky» [National Research Center «Institute of Agrarian Economics»]. *www.iae.org.ua*. Retrieved from <http://www.iae.org.ua> [in Ukrainian].

6. Plan dij: iakoiu maie buty ahrarna reforma v Ukraini [Action Plan: What should be the agrarian reform in Ukraine]. (n.d.). *agroportal.ua*. Retrieved from <http://agroportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad> [in Ukrainian].

7. Pro khid zdijsnennia reformy v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy [On the progress of reform in the agrarian sector of Ukraine's economy]. (n.d.). *dkzr.gov.ua*. Retrieved from <http://dkzr.gov.ua/terra/control/uk/publish> [in Ukrainian].

8. Fedorov M.M., Mesel'-Veseliak V.Ya., Sabluk P.T., Shpykuliak O.H. et al. (2004). Reformuvannia ta stvorennia umov dlia ekonomichnoho zrostantia ahropromyslovoho kompleksu [Reform and creation of conditions for economic growth of agro-industrial complex]. *Naukovi osnovy ahropromysloвого vyrobnytstva v zoni Polissia ta Zakhidnoho rehionu Ukrainy – Scientific bases of agro-industrial production in the zone of Polissya and the Western region of Ukraine*. Kyiv : Urozhaj, 2004, p. 560, pp. 17-52 [in Ukrainian].

9. Rutys'ts'ka V. Systemni reformy: iliuziia chy real'nist'? [System reforms: illusion or reality?]. (n.d.). *hronika.info*. Retrieved from <http://hronika.info/mnenia/116286-sistemn-reformi-lyuzuya-chi-realnst.html> [in Ukrainian].

10. Sabluk P.T. (2015). Stan i napriamy rozvytku ahrarnoi reformy [Status and directions of development of agrarian reform]. *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*, No 2, pp. 10-17 [in Ukrainian].

11. Tulush L.D., & Radchenko O.D. (2012). Stratehichni napriamy biudzhetnoho rehuliuвання rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva v Ukraini, *Ekonomika APK – Economy of the agroindustrial complex*, No 10, pp. 81-90 [in Ukrainian].

Анотація.

Белоусова О.С. Актуальні проблеми ефективності та результативності аграрної реформи в Україні.

Статтю присвячено дослідженню актуальних проблем впровадження аграрної реформи в Україні, а саме аналізу її ефективності та результативності.

Визначено, що безсистемне впровадження в процесі аграрної реформи не узгоджених між собою заходів на одному напрямку, нерідко «нейтралізує» позитивні досягнення на іншому. В результаті темпи реформування уповільнюються, результативність реформи знижується.

Шляхами підвищення ефективності державної бюджетної підтримки сільського господарства є визначення стратегічних цілей та індикаторів розвитку, для того, щоб

державна підтримка надавалась з найбільшою віддачею та ефективністю, сприяла розвитку виробництва, окремих форм господарювання і сільських територій. Для цього необхідна розробка методики визначення ефективності бюджетних програм, яка б включала кращі вітчизняні та міжнародні оцінки порівняння і слугувала базою, як для розробки державних програм, так і управління галуззю в цілому.

Обґрунтовано, що ключовою вимогою до будь – якого реформування та реалізації стратегій у будь – якій сфері, повинні бути доцільність з точки зору співвіднесення ефекту від реформування (реалізації стратегії) та витрат, пов'язаних з цим процесом, тобто досягнення визначеного (та запланованого) показника ефективності.

Запропоновано використання в процесі реформування, методики оцінки ефективності реформування АПК, яка має бути досить багатofакторною та включати як безпосередньо розрахункові показники, так і експертні оцінки, але вважаємо ключовим те, що вона повинна включати фактори та індикатори результативності, які повинні мати планові значення. До факторів ефективності повинні бути включені: економічні, соціальні, екологічні та енергетичні. У відповідності із цими факторами повинні розраховуватись наступні індикатори: зростання показників розвитку аграрної сфери соціальна ефективність сільгоспідприємств, ефективність використання ресурсів (земель) сільськогосподарського призначення, енергозбереження підприємств галузі.

Ключові слова: аграрна реформа, показники ефективності, результативність, стратегія реформування, бюджетна підтримка, аграрний сектор економіки.

Аннотация.

Белоусова О.С. Проблемы эффективности и результативности аграрной реформы в Украине.

Статья посвящена исследованию актуальных проблем аграрной реформы в Украине, а именно анализа ее эффективности и результативности.

Установлено, что бессистемное внедрение в процессе аграрной реформы не согласованных между собой мероприятий на одном направлении, нередко «нейтрализует» положительные достижения на другом. В результате, темпы реформирования замедляются, результативность реформы снижается.

Пути повышения эффективности государственной бюджетной поддержки сельского хозяйства является определение стратегических целей и индикаторов развития, для того, чтобы государственная поддержка предоставлялась с наибольшей отдачей и эффективностью, способствовала развитию производства, отдельных форм хозяйствования и сельских территорий. Для этого необходима разработка методики определения эффективности бюджетных программ, которая бы включала лучшие отечественные и международные оценки сравнения и служила базой, как для разработки государственных программ, так и управления отраслью в целом.

Обосновано, что ключевым требованием к любому реформированию и реализации стратегии, должны быть целесообразность с точки зрения соотношения эффекта от реформирования (реализации стратегии) и расходов, связанных с этим процессом, то есть достижение определенного (и запланированного) показателя эффективности.

Предложено использование в процессе реформирования, методики оценки

эффективности реформирования АПК, которая должна быть достаточно многофакторной и включать как непосредственно расчетные показатели, так и экспертные оценки, при этом считаем ключевым то, что она должна включать факторы и индикаторы результативности, которые должны иметь плановые значения.

К факторам эффективности должны быть отнесены: экономические, социальные, экологические и энергетические. В соответствии с этими факторами должны рассчитываться следующие индикаторы: рост показателей развития аграрной сферы социальной эффективности сельхозпредприятий, эффективность использования ресурсов (земель) сельскохозяйственного назначения, энергосбережение предприятий отрасли.

Ключевые слова: аграрная реформа, показатели эффективности, результативности, стратегия реформирования, бюджетная поддержка, аграрный сектор экономики.

Abstract.

Belousova O.S. Problems of efficiency and effectiveness of the agrarian reform in Ukraine.

The article is devoted to the study of actual problems of agrarian reform in Ukraine, namely, the analysis of its effectiveness and efficiency. It has been established that the unsystematic introduction in the process of agrarian reform of measures not coordinated with each other in one direction often "neutralizes" positive achievements in another. As a result, the pace of reform slows down, the effectiveness of the reform decreases.

Ways to improve the efficiency of state budgetary support for agriculture are defining strategic goals and development indicators in order for state support to be provided with the greatest return and efficiency, to promote the development of production, certain forms of business and rural territories. To this end, it is necessary to develop a methodology for determining the effectiveness of budget programs, which would include the best domestic and international evaluations of comparison and serve as a basis for developing government programs and managing the industry as a whole.

It is substantiated that the key requirement for any reform and implementation of the strategy should be expediency from the point of view of correlating the effect of the reform (implementation of the strategy) and the costs associated with this process, that is, achieving a certain (and planned) performance indicator.

It was proposed to use in the reform process a methodology for assessing the effectiveness of the reform of the agro-industrial complex, which should be multifactorial and include both directly calculated indicators and expert assessments, while we consider it key that it should include factors and performance indicators that should have planned values.

The factors of efficiency should be attributed: economic, social, environmental and energy. In accordance with these factors, the following indicators should be calculated: growth of development indicators of the agrarian sphere of social efficiency of agricultural enterprises, efficiency of use of agricultural resources (lands), energy saving of enterprises in the industry.

Key words: agrarian reform, performance indicators, results, reform strategy, budget support, the agricultural sector of the economy.